

har skrivits speciellt för denna bok.

Många bidrag utifrån Pörns holistiska syn

Filosofen Lennart Nordenfelt, vid Tema Hälsa och Samhälle i Linköping, diskuterar holistiska hälsoteorier, vilka utgår ifrån idén att en persons hälsa, antingen helt eller delvis, består i att personen har en potential eller förmåga att utföra vissa handlingar eller förverkliga vissa mål. Handlingsförmågan är en treställig relation med termerna den handlande personen, personens mål och omständigheterna under vilka personen agerar. Ytterligare två forskare från Tema H medverkar i boken, sociologen Gunilla Tegern och lektorn Per-Erik Liss.

Medicinetikern Göran Hermerén diskuterar hälsa och etisk analys i ett aktörsperspektiv. Filosofen Bengt Molander kritiserar hälsobegrepp som bygger på anpassning och särskilt att en anpassning till vilken miljö som helst skulle innebära hälsa. Pörns hälsomodell verkar se människan som en »economic man», och hälsa blir den ekonomiskt rationella personens hälsa. Molander argumenterar för en vidare målrationellitet som erkänner människans grundläggande socialitet.

Den norske medicinetikern Knut Erik Tranoy argumenterar för ett minimalistiskt hälsobegrepp som bör vara relaterat till sjukdom i den meningen att det i första hand, men inte enbart, är sjukdom som ger tillträde till hälsovårdens tjänster.

Intressant inblick i finsk diskussion

Antologin innehåller en rad intressanta bidrag från finska forskare. Filosofen Georg Henrik von Wrights bidrag handlar om behov, »en varelse behöver sådant som det är illa för den att undvara». Behov och begär är inte samma sak. I varje kultur, menar von Wright, finns ett frö till konflikt mellan det som människan önskar och åtrår eller hetsas till att söka och det hon verkligen behöver (målinriktad rationalitet).

Filosofen Ilkka Niiniluoto framhåller att vårdvetenskapen är en »praktisk vetenskap» och bör därför granskas utgående från begrepp som handling, förmåga och professionalism.

Filosofen Matti Häyry diskuterar livskvalitet. Lektorn i vårdlära Anneli Sarvimäki lyfter fram viktiga frågor kring livskvalitet sent i livet. Filoso-

fen Lars Hertzberg resonerar om depressionens obeskrivbarhet. Han varnar för att oavsett om användningen av diagnosen är symtom- eller orsakscentrerad förledas till att ge dessa former av lidande en större enhetlighet än de i verkligheten besitter.

Filosofen Heta Häyry analyserar hälsofostran och dess målsättningar i en intressant moralfilosofiskt inriktad granskning av den konkreta verksamheten. Hälsofostrans direkta målsättning kan enligt Häyry endast vara att de praktiska och kunskapsmässiga förutsättningarna hålls aktuella samt att försäkra att dessa finns inom räckhåll för varje medborgare.

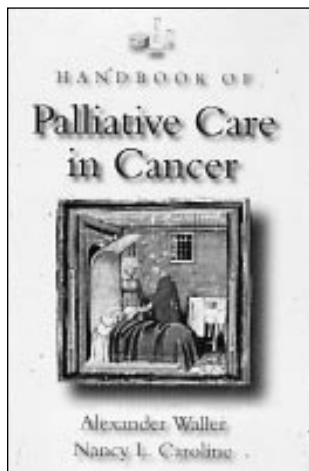
Två svenskar avslutar

Boken avslutas med två svenska bidrag. Läkaren Olle Hellström argumenterar i artikeln »Jonas val – att ha en sjukdom, vara sjuk eller må dåligt» för en dialogorienterad allmänmedicinsk teori och den centrala betydelsen av förståelse av innebörden av sjukdomsupplevelse som språk. Patienter vill bli förstådda, och om svårigheten ligger i patientens relation till yttervärlden måste vi hjälpa honom eller henne att se sin situation framhåller Hellström. Lektorn i omvårdnad Barbro Gustafsson, som samarbetat med Pörn, belyser betydelsen av interaktiv bekräftelse och upplevelser av hjälp.

Variierande svårighetsgrad

Boken vänder sig till alla som reflekterar över begreppsliga och etiska frågor om hälsa. Den lider av antologins ojämnhet, men detta ger också boken en stimulerande variation. Svårighetsgraden varierar mellan de olika kapitlen, som i allmänhet inte förutsätter någon särskild filosofisk kunskap utöver gymnasienivån. Boken berör hälsobegreppets tillämpningar, men den har en teoretisk slagsida. Frågan om hälsobegreppet är ännu öppen, och det ofullgångna verkar ha stimulerat många att delta i forskningen kring hälsa. Boken gav mig intressant inblick i den finska diskussionen kring hälsobegreppet genom att artiklar som tidigare publicerats enbart på finska nu även presenteras för en svensk läsekrets. •

NYA BÖCKER

Lätthanterlig handbok om palliativ cancervård

Waller Alexander, Nancy L Caroline. **Handbook of palliative care in cancer**. 485 sidor. Boston–Oxford–Melbourne: Butterworth–Heinemann, 1996. Pris £ 25. ISBN 0-7506-9744-X.

Recensent: allmänläkare
Ulla Söderström, Axlagården,
Umeå.

»Handbook of palliative care in cancer» är skriven av Alexander Waller och Nancy L Caroline, läkare som förestår var sitt hospice i Israel. Detta är verkligen en handbok: liten, lätthanterlig, kompakt, innehåller allt, systematiskt uppställd, lätt att hitta i, ger snabb information. Till sin karaktär påminner den om handböckerna i akut medicin – de som finns i fickan hos alla unga läkare som vill ha trygg och snabb tillgång till adekvat information.

Farhågor kom på skam

Jag blev till att börja med aningen avskräckt när jag såg den schematiskt stolpade uppställningen, förkortningarna och pilarna. Hur skulle man på detta sätt kunna förmedla den palliativa vårdens kärna? Jag tänkte på den nya svenska läroboken i palliativ medicin där man närmast i essäform koncentrerat sig på människosyn och teamarbete. Mina farhågor

kom på skam. Allt detta finns med som en självklarhet, men det är inte det man har fokuserat. Man har i stället inriktat sig på att tala om hur man praktiskt och konkret skall kunna realisera den palliativa vårdens mål. När det kommer till kritan handlar det ju om den plågsamma vardagen: smärtan, illamåendet, klådan, hickan, den torra munnen, den envisa hostan, aptitlösheten, den oändliga tröttheten. Hur kan vi hjälpa?

Praktiska råd om samtliga symtom

Jag blir imponerad av den stora erfarenhet som måste ligga bakom den här boken. Man kan slå upp vilket symtom som helst: man redovisar möjliga orsaker, behandlingsstrategier – och även hur man kan förklara för undrande och oroliga anhöriga till döende patienter. Man ger råd om kost vid olika gastrointestinala problem, om hudvård, ja egentligen om all praktisk skötsel. Man ger konkreta medicineringsråd – när och hur man kan använda olika farmaka, även när det gäller avslutande av medicinering då livet närmar sig slutet.

Hur gör man för att hjälpa en svårt sjuk person att genomföra något mycket viktigt – att orka med sonens bröllop eller barnbarnets dop? Även när det gäller problem av den karaktären har man handlingsstrategier – råd som vi här i Sverige dock inte kan följa helt eftersom vi inte har tillgång till de amfetaminpreparat som skulle vara pricken över i:et i sådana situationer.

Appendix med farmakaöversikt

I anslutning till varje avsnitt finns väl uppdaterade litteraturlistor. Som ett appendix finns en utförlig översikt över de farmaka som används i den palliativa vården omfattande även aktuella preparats inbördes blandbarhet i infusion.

Självklar läro- och uppslagsbok

Någon översättning är väl inte att vänta, men jag tycker inte att språket bör utgöra något hinder för bokens användning. Den koncisa uppställningen gör engelskan mycket lättläst.

Jag ser den här boken som en självklar läro- och uppslagsbok på varje enhet där man arbetar med palliativ vård – ett utmärkt komplement till den svenska läroboken i palliativ medicin. •